

Дослідження/

■ **Олександр Тридід**
Oleksandr Trydid

Доктор економічних наук, професор, директор Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

*Dr. habil. (Economics), Professor, Director of the Kharkiv Institute of Banking of the University
of Banking of the National Bank of Ukraine*

E-mail: bank@khibs.edu.ua

■ **Наталія Погореленко**
Nataliia Pogorelenko

Кандидат економічних наук, доцент, докторант Університету банківської справи
Національного банку України

*Ph.D. (Economics), Associate Professor, Doctoral Candidate of the University of Banking
of the National Bank of Ukraine*

E-mail: pogorelenko@inbox.ru

Складові формування загальної концепції регулювання вітчизняної банківської системи

Components of formation of the general concept of domestic banking system regulation

У статті обґрунтовано важливість упровадження загальної концепції державного регулювання банківської системи, визначено особливості її регулювання як різновиду управління банківською діяльністю. Розкрито основні складові та узагальнено сутнісну змістовність загальної концепції державного регулювання банківської системи.

In the article, there is substantiated the importance of introduction of the general concept of the banking system regulation by the state. The authors determine the peculiarity of the regulation as a type of banking activity management. The article discloses basic components of the banking system regulation by the state and generalizes the essential consistency of the general concept of such regulation.

Ключові слова: банківська система, регулювання, концепція, держава, фінансовий ринок, горизонти регулювання.
Key words: banking system, regulation, concept, state, financial market, regulation prospects.

УПОРЯДКУВАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН ЩОДО ФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮЮЧИХ ВПЛИВІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Гармонійний розвиток держави значною мірою визначається стабільністю і безперервністю функціонування різних її суб'єктів господарювання та економічних агентів, тісно пов'язаних між собою у межах їхніх взаємовідносин. Важливу роль у такій взаємодії відіграють фінансові питання, адже саме фінансові ресурси мають найбільшу еластичність щодо перетворення на будь-який інший ресурс. Одне з центральних місць

у такому перетворенні посідає банківська система, яка забезпечує фінансовими ресурсами всі функціональні складові держави та окремих економічних агентів. Таке забезпечення досягається за рахунок акумулювання вільних на ринку фінансових ресурсів та їхнього наступного перерозподілу на основі розвитку кредитних відносин та довірчого управління фінансовими активами.

У сучасному світі економічних відносин можливість залучення дешевих вільних фінансових ресурсів обмежена. Більше того, такі ресурси необхідно вдало перерозподіляти між потребами держави та різних економічних агентів.

До цього варто додати й важливість функціонування банківської системи з погляду забезпечення параметрів макроекономічної стабільності розвитку держави та її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Тому цілком логічно постає питання впорядкування та структуризації взаємовідносин щодо формування регулюючих впливів у банківській системі в цілому. Саме цим і зумовлено тему даного дослідження, його актуальність і значущість практичного розгляду.

Функціонування і розвиток банківської системи істотно впливають на загальне економічне зростання держави та ефективність різних напрямів бан-

СУТНІСНЕ РОЗУМІННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

ківської діяльності і роботи за ними окремих банків. Прикладом досліджень засад державного регулювання банківської системи та їхньої належності й відповідності існуючим економічним реаліям з урахуванням умов її розвитку є праці Г.Карчевої, яка визначає особливості функціонування банківської системи в посткризовий період, ефективність відповідних важелів впливу з боку регулятора на певні події в банківській сфері [1]; М.Козоріз, яка аналізує ефективність регулювання банківської системи внаслідок впливу іноземного капіталу на розвиток різних банків [2]; О.Дзюблюка, Л.Прийдун, І.Д'яконової, котрі розкривають змістовність ефективного регулювання вітчизняної банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу [3, 4]. А.Куземін (А.Kuzemin), Г.Коц (G.Kots), В.Ляшенко (V.Liashenko) роблять порівняльний аналіз функціонування різних банківських систем та закладають базис для визначення ефективності їхнього управління на різних рівнях [5, 6].

Інші напрацювання з цієї тематики безпосередньо стосуються розкриття сутнісного змісту різноманітних заходів із регулювання банківської системи. До них варто віднести дослідження С.Лобозинської, в якому ґрунтовно розкрито роль та значення держави у забезпеченні ефективності регулювання банківської системи за різними напрямками здійснення банківської діяльності та її впливовості на певні сегменти національної економіки [7]; І.Д'яконової, де досліджується змістовність понятійного апарату з визначення сутності і змісту державного регулювання банківської системи [8]; І.Дудки, в якому аналізується взаємозв'язок державного регулювання банківських відносин та державної політики у цій сфері, що дає змогу розмежувати окремі рівні регулювання банківської системи [9].

Однак, незважаючи на існуючу ґрунтовність теоретичного узагальнення проблематики питання з державного регулювання вітчизняної банківської системи, на нашу думку, недостатньо опрацьовано питання щодо розкриття його основних ознак, а отже, й визначення загальної концепції цього регулювання. Тож метою цієї статті є розкриття основних складових загальної концепції державного регулювання вітчизняної банківської системи.

Як правило, розкриття сутнісного розуміння державного регулювання банківської системи зводиться або до обґрунтування відповідних моделей державного регулювання, або до ґрунтовного розкриття категорійного апарату зазначеного різновиду державного регулювання. Такий підхід до визначення сутнісного розуміння державного регулювання банківської системи визначається тим, що:

- окремі моделі, серед яких виділяють моделі як за кількістю діючих регулюючих органів (MFA, SFA та макрорегуляторна моделі [10, 11]), так і моделі за сферою відповідальності регулюючих органів (секторальна, функціональна, гібридна [12, 13]), які тісно взаємопов'язані між собою та розкривають зміст формування регулюючих впливів із боку регулятора щодо сталості функціонування банківського сектору. Тому такі моделі можна вважати основою розуміння дій регулюючих органів щодо формування впливів на дієвість банківської системи в цілому;
- категорійний апарат дає змогу вільно оперувати різними поняттями в межах визначеної проблеми та чітко формалізувати виникаючі проблеми, які потребують негайного розв'язання. Крім цього, категорійний апарат допомагає розібратися в теоретичних тонкощах сформованого питання, знайти прийнятні зв'язки з іншими проблемними питаннями теоретичного плану та визначити на теоретичному рівні шляхи їхнього розв'язання.

Слід також розуміти, що, з одного боку, існуючі моделі державного регулювання банківської системи не дають остаточної відповіді щодо їхнього вибору й особливостей реалізації у визначені часові інтервали функціонування банківської системи та забезпеченні взаємодії між різними елементами такої системи. З другого боку, категорійний апарат може змінюватися й розширюватися внаслідок виникнення нових аспектів цього питання, що також не дає змоги говорити про всеосяжність категорійного апарату в розв'язанні тих чи інших проблем.

Ключовим при визначенні сутнісного розуміння державного регулювання банківської системи постає розкриття цілої системи поглядів на це питання, врахування особливостей їхнього трактування та способу висвітлення, що загалом визначає таку

категорію, як “концепція”.

Різні моделі та категорійний апарат визначають основу розробки зазначеної концепції державного регулювання банківської системи. Проте, як було сказано вище, таке розуміння концепції потребує вільного оперування окремими дефініціями в межах відповідного категорійного апарату, який, згідно з обраною проблематикою дослідження, стосується передусім державного регулювання банківської системи. Тож у цьому сенсі варто звернути увагу на змістовність дефініції “регулювання” та “банківська система”.

Дефініція “регулювання” зумовлює розгляд державного регулювання банківської системи як різновид управління зі зворотним зв'язком. Це визначається тим, що регулювання, поперше, є різновидом управління, яке передбачає підпорядкування певної системи окремим правилам. Тобто вже у цьому визначається взаємозалежність і наявність зворотного зв'язку з керуючим та керованими елементами загальної системи регулювання. Інакше кажучи, повинні бути встановлені окремі правила, норми функціонування певної системи, які потребують постійного моніторингу та в разі відхилення від таких правил і норм здійснюється зазначене регулювання. Такі правила та норми можуть видозмінюватися відповідно до зовнішніх умов або умов “інтелектуального” зростання керованої системи та визначення нових правил і норм відповідно до її розвитку. З точки зору регулювання банківської системи це означає, за необхідності, розробку таких заходів регулювання, які б унеможливили або мінімізували прояв впливу так званої ринкової недосконалої (ірраціональна поведінка, асиметричність інформації, зовнішні ефекти, адаптаційні недоліки) у розвитку банківської діяльності та їхній тиск на економічний розвиток країни в цілому. По-друге, як слушно підкреслює І.Д'яконова, регулювання – це суб'єктивно-об'єктивні відносини, за яких регулювання є діяльність економічних суб'єктів і при цьому об'єкт у певних випадках виявляється тою ж самою суб'єктом, де держава не є винятком [8]. У даному випадку ми маємо вже не так управління зі зворотним зв'язком, як управління, яке передбачає можливість його зміни – тобто зміни первинних параметрів такого управління. Прикладом практичної реалізації зміни параметрів управління (регулювання) банківської системи

є постійне коригування нормативів здійснення банківської діяльності.

ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ КОНЦЕПЦІЇ

Однією з ключових складових загальної концепції державного регулювання банківської системи є моніторинг, який і сприяє забезпеченню такого різновиду управління на підставі відстеження дотримання встановлених правил та норм (зокрема у вигляді низки різних індикативних показників) або визначає доцільність їхньої зміни.

Відповідно до концепції регулювання банківської системи на неї покладаються завдання, які стосуються функцій саме державного регулювання банківської системи. До них належать [7, 8, 14]:

- інституційна функція, яка забезпечує розвиток інституційного середовища діяльності банківської системи загалом та її функціональної спрямованості;
- регламентуюча, яка безпосередньо розкриває сутність державного регулювання банківської системи;
- соціальна, яка дає змогу захищати учасників банківського ринку;
- контрольна, спрямована на упередження виникнення небажаного розвитку банківської системи та впливу такого розвитку на економіку країни в цілому. Крім цього, контрольна функція є її основою безпеки банківського сектору країни;
- інтеграційна, що сприяє забезпеченню зв'язків між регулюючими державними органами й учасниками банківської системи та банківськими системами інших країн.

Тому ще однією зі складових концепції державного регулювання банківської системи є узагальнення функціональної спрямованості досліджуваного регулювання, що дає змогу розкрити основні завдання зазначеної концепції. Проте для повнішого розуміння таких завдань варто зазначити, що розкриття функцій державного регулювання банківської системи загалом зумовлює структурованість розгляду державного регулювання банківської системи, де необхідно виокремити: загальнодержавний рівень регулювання, до якого належить загальне регулювання фінансового ринку в цілому та безпосереднє банківське регулювання, яке здійснюється у вигляді банківського нагляду і банківського контролю.

Можна говорити про те, що завдання концепції державного регулювання банківської системи спрямовані за такими ключовими напрямками:

- досягнення макроекономічної рівноваги у розвитку країни в цілому на основі узгодженості й збалансованості руху різних фінансових та матеріальних потоків усіх суб'єктів держави, а не лише тих, які підлягають регулюванню;
- забезпечення стійкості й стабільності розвитку фінансового ринку за рахунок удосконалення руху фінансових потоків окремих його сегментів;
- розвиток ринку банківських послуг за рахунок стабільності функціонування окремих банків, взаємності й безконфліктності у їхній діяльності на ринкових засадах;
- захист прав усіх учасників ринку банківських послуг.

Інакше кажучи, множина завдань концепції державного регулювання банківської системи охоплює макrorівень, мезорівень та мікрорівень взаємодії всіх учасників економічних відносин.

Важливість урахування окремих напрямів та завдань підтверджує й розгляд такої дефініції, як "банківська система", тобто сукупність різних видів національних банків і кредитних установ. Згідно ж із вітчизняним законодавством банківська система складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені та діють на території України відповідно до Закону "Про банки і банківську діяльність" [15]. Тобто сутнісне розуміння визначення банківської системи не лише підкреслює значущість ранжування окремих завдань із реалізації концепції державного регулювання банківської системи, а й визначає підпорядкованість таких завдань різним регуляторам. Це свідчить про інтегровану модель регулювання банківської системи відповідно до окремих секторальних напрямів банківської діяльності, де можна виділити не лише банківський сектор, а й страховий та фондовий ринки. Не менш суттєвим питанням є й узгодженість дій різних регуляторів, що накладає додаткові умови з визначення складових концепції державного регулювання банківської системи. Передусім це пов'язано з необхідністю розгляду так званих горизонтів запровадженої концепції.

Зазвичай під горизонтом в управлінні, різновидом чого і є зокрема регулювання, розуміють часові інтервали впроваджених впливів. Тож у даному

сенсі варто розуміти, що концепція державного регулювання банківської системи повинна розглядатися в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах. Дієвість досліджуваної концепції на зазначених часових інтервалах значною мірою визначається як умовами (економічними, політичними, соціальними) здійснення банківської діяльності та розвитку банківської системи, так і за різними напрямками затребуваності банківських послуг. Це потребує, за необхідності, доповнення концепції державного регулювання банківської системи відповідним механізмом регулювання банківської діяльності (що визначається в цілому системою методів, принципів та заходів із застосування впливів щодо регулювання банківської системи за різними рівнями впровадження цієї концепції).

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПЦІЇ

Таким чином, основними складовими концепції державного регулювання банківської системи є:

- впроваджені моделі з регулювання банківської системи та категорійний апарат такого регулювання як основи розробки множини заходів для впливу на банківську систему;
- моніторинг, який дає змогу забезпечити виконання державного регулювання банківської системи;
- механізм реалізації державного регулювання банківської системи, який визначає множину методів, принципів та заходів щодо застосування впливів із регулювання банківської системи;
- узагальнення функціональної спрямованості банківського регулювання за різними його рівнями, що дає змогу розкрити основні завдання концепції, яка розглядається;
- горизонти розкриття концепції державного регулювання банківської системи, що дає змогу врахувати сформовані економічні, політичні та соціальні умови розвитку країни і їхній вплив на формування взаємовідносин у банківській діяльності. Це сприятиме визначенню напрямів розвитку окремих її різновидів, взаємодії різних сегментів фінансового ринку країни.

Отже, загалом державне регулювання банківської системи можна визначити як сукупність взаємопов'язаних різноманітних економічних відносин із приводу досягнення стабільного та ефективного розвитку банківської системи для забезпечення за-

гального розвитку країни в цілому. Концепція державного регулювання банківської системи є складним та багатограним процесом, спрямованим на економічний розвиток країни на основі вдосконалення її фінансового ринку, пріоритетом якого є регулювання банківської системи.

ВИСНОВКИ

У статті проведено узагальнений аналіз головних складових концепції державного регулювання банківської системи, до яких віднесено основні елементи, що забезпечують та розкривають можливість здійснення різних заходів із регулювання банківської системи на окремих рівнях такого різновиду управління. Окремо виділено горизонти запровадження зазначеної концепції, що дає змогу врахувати як умови здійснення банківської діяльності та розвитку банківської системи, так і напрями затребуваності банківських послуг.

На підставі проведеного аналізу визначено змістовну сутність державного регулювання банківської системи та відповідної концепції його впровадження. З метою практичної реалізації зазначеної концепції доцільне розкриття загального підходу з упровадження як її окремих складових, так і в цілому, що є предметом подальшого напряму дослідження.

Література

1. Карчева Г. Особливості функціо-

нування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи / Г.Карчева // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 11. — С. 10–16.

2. Козоріз М. А. Методологічні засади дослідження впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України / М.А.Козоріз // Фінанси України. — 2007. — № 11. — С. 95–102.

3. Дзюблюк О. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу / О.Дзюблюк, Л.Прийдун // Світ фінансів. — 2008. — № 2. — С. 8–19.

4. Д'яконова І. Пошук стратегії розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / І.Д'яконова // Вісник Національного банку України. — 2008. — № 2. — С. 26–31.

5. Kuzemin A. Fuzzy set theory approach as the basis of analysis of financial flows in the economical security system / A.Kuzemin, V.Lyashenko // International Journal Information Theories & Applications. — 2006. — Vol. 13. — Iss. 1. — P. 45–51.

6. Kots G. P. Banking sectors of the economies of European countries in the representation of statistical interrelation between indices that characterize their development / G. P. Kots, V. V. Lyashenko // European Applied Sciences. — 2012. — № 1. — С. 461–465.

7. Лобозинська С. М. Державне регулювання банківської системи України / С.М.Лобозинська. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. — 416 с.

8. Д'яконова І. І. Державне регулю-

вання банківської діяльності: вивчення моделей, обґрунтування категорійного апарату / І.І.Д'яконова // Вісник Української академії банківської справи. — 2007. — № 2 (23). — С. 9–16.

9. Дудка І. М. Державне регулювання банківських відносин як ключовий компонент державної політики в цій сфері / І.М.Дудка // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 4. — С. 162–168.

10. Levine Ross. Bank-based and market-based financial systems: cross-country comparisons / Levine R., Demirguc-Kunt A. — Washington D. C.: World Bank, mimeo, 1999. — 73 p.

11. Briault C. The Rationale for a Single National Financial Services Regulator / Briault C. — Financial Services Authority, 1999. — 42 p.

12. Клапків Ю. М. Формування інтегрованого нагляду за міжсекторовою діяльністю фінансових інституцій / Ю.М.Клапків // Всеукраїнський науково-виробничий журнал “Інноваційна економіка”. — 2010. — № 2. — С. 148–152.

13. Дубков С. Еволюція надзора за діяльністю банків во второй половине XX — начале XXI вв. / С.Дубков // Банковский вестник. — 2009. — № 1. — С. 14–20.

14. Лобозинська С. Функції державного регулювання банківської системи / С.Лобозинська // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — С. 365–368.

15. Закон України “Про банки і банківську діяльність”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

Монети України/

Про введення в обіг пам'ятних монет “220 років м. Одесі”

Putting into circulation the commemorative coin “220 Years of the City of Odesa”

Національний банк України, продовжуючи серію “Стародавні міста України”, 28 травня 2014 року ввів в обіг пам'ятні монети номіналами 10 та 5 гривень, присвячені одному з провідних промислових, наукових і культурних центрів нашої держави — місту-герою Одесі, яке називають південними морськими воротами України, справжньою перлиною, розташованою на березі Чорного моря.

Територія сучасного міста була заселена з найдавніших часів, тут існували поселення та городища різних племен і на-

родів, а наприкінці XVIII ст. на місці поселення Хаджибей постали порт і місто.

Монету номіналом 10 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, діаметр — 38.6 мм, тираж — 3 000 штук. Гурт монети — гладкий із заглибленими написами, якими зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **31.1**, а також розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

Монету номіналом 5 гривень виготовле-

